

ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ І ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

УДК 81'373.7: 811.161.2+811.111

DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-3/18>*Галинська О. М.*

Національний університет харчових технологій

КЛЮЧОВІ ЕТНОКОНЦЕПТИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЛІНГВОКУЛЬТУР (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ)

Статтю присвячено лінгвокультурному аналізу ключових етноконцептів на прикладі фразеології української та англійської мов. Поняття концепту розглядається як етнокультурне явище, базова одиниця мислення людини, основна ланка культури в ментальному світі людини, як продукт індивідуальної й колективної свідомості та пам'яті, що відображає предмет або явище дійсності у вигляді певних ментальних образів, несучи про них інформацію, отриману шляхом пізнавальної діяльності. Спираючись на тлумачення концепту різними науковцями, автор стисло подає такі його основні лінгвокультурологічні інтерпретації: культурний концепт як «ключове слово культури», національний концепт як етноспецифічне поняття, концепт історико-культурної свідомості народу як одиниця, наповнена етнокультурним смислом. Останній концепт може бути як спільним для української та британської лінгвокультур (вода, вогонь, небо), так і відмінним (хліб, калина, ліля). Концепт виражає свою специфічну етнокультурну маркованість і набуває вербального вигляду за допомогою фразеологізмів. Фразеологія є цінним лінгвістичним спадком, у якому відображаються бачення світу і національна культура народу. На цей час встановлення специфіки фразеологічної одиниці (далі ФО) як потужного засобу вербалізації концепту є досить актуальним. На матеріалі українських і англійських фразеологізмів зіставлено образну і символічну специфіку концептів. Результати дослідження свідчать про переважно спільні для обох лінгвокультур етноконцепти (вода / water; вогонь / fire, сонце / sun), що пов'язано з давніми міфологічними уявленнями про силу вогню і води як випробувальних стихій та віруваннями обох народів. Відмінним виявився концепт батько / father, що пояснюється відмінністю у традиціях і обрядах носіїв культури і має особливе сакральне значення для українців.

Ключові слова: *концепт, етноконцепт, лінгвокультура, етнокультура, фразеологізм.*

Постановка проблеми. Загальновідомо, що мова – це вагома частина етнокультури, продукт етноспільноти. І немає різниці, чи мова проходить крізь канали культури, чи, навпаки, культура проходить через канали мови. Є очевидним той факт, що звичаї етносу впливають на його комунікативну систему, а культурні цінності певним чином створюють етномовну реальність. Мова народу так чи інакше відображає етнокультурні стереотипи, породжені національною специфікою людського світосприйняття. Такі явища входять у русло етнолінгвістичних і лінгвокультурологічних досліджень, оскільки лінгвістика передусім вивчає співвідношення національної мови та культури через взаємодію мовних і етнокультурних чинників. Іншими словами, етнолінг-

вістичний аспект наукових студій має на меті вивчення наслідків впливу народного побуту, звичаїв, традицій, культури загалом на мовну систему. З цього погляду фразеологічний матеріал, наприклад, імена людей, міфологеми, назви рослин, тварин, обрядів тощо, цікавий саме з погляду його етнокультурної знаковості.

Сучасне вивчення мови в аспекті її взаємодії з культурою спричиняє виникнення культурологічної парадигми, спрямованої на розуміння концепту як явища культури. Сьогодні культурологічна парадигма репрезентована культурологічним, лінгвокультурологічним та етнолінгвістичним підходами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слово є своєрідним духовним кодом етнокультури,

оскільки за багатьма мовними одиницями стоять не самі лише реалії (предмети) об'єктивної дійсності як такі, а часто реалії з культурними смислами, в тому числі й етнокультурними, тобто предмети, одухотворені людиною, її світобаченням. Деякі з них із плином часу стають у свідомості етносу константами його культури, тобто усталеними її концептами [8, с. 155; 14]. Як етнокультурне утворення визначають концепт – так званий етноконцепт. У рамках цього підходу ключовим є усвідомлення ролі національної культури в житті соціуму, розуміння того, що концепт виступає центром перетину світу культури та світу індивідуальних розумів і смислів [2, с. 39]. На сучасному етапі концепт є одночасно одиницею і лінгвоконцептологією, і лінгвокультурологією. Як наслідок, він вирізняється суперечливістю й неоднозначністю свого тлумачення [3]. Концепт як наукове поняття досліджують лінгвокогнітологи (проблему взаємозв'язку свідомості та знання (див. праці С. Жаботинської [5], А. Загнітка [9], З. Попової [12], О. Селіванової [14] та інших), лінгвокультурологи (пошук і виокремлення універсального й етноспецифічного (див. праці І. Голубовської [4], В. Жайворонка [6; 8], С. Кондратенка [11], Ю. Степанова [15] та інших).

Постановка завдання. Метою цієї статті є дослідження ключових етноконцептів у фразеології української та англійської мов крізь призму лінгвокультурології, а також виявлення кореляцій концептів із реаліями навколишнього світу шляхом аналізу фразеологізмів української та англійської мов, які їх експлікують.

Виклад основного матеріалу. Кожна мова певним чином насичена етнічними, національними та історичними компонентами, які формують етнічну картину світу як усього народу, так і його окремих індивідів. Засобом моделювання такої картини світу є етнокультурні концепти, в яких відображене національне сприйняття світу, виражений духовно-емоційний досвід етносу. Розуміння концепту як ментально зумовленого культурно значущого змісту передбачає розуміння ментальності як світовідчуття в категоріях і формах рідної мови, що об'єднують інтелектуальні та вольові якості національного характеру і що, як вважає В. Колесов, передбачає об'єктивність концептів, національний характер їхнього вияву, збереження й відтворення у свідомості носіїв як певних утворень [10].

На думку Ю. Степанова, концепт – це основний осередок культури у ментальному світі людини; «жмуток» уявлень, понять, знань, асоціацій, пере-

живань [15, с. 43]. Український дослідник В. Жайворонка прив'язує концепт до мовної проєкції: «мовна одиниця функціонує часто не просто як слово-номінація з одним чи кількома лінгвістичними значеннями, а як слово-концепт – вмістище узагальненого культурного смислу (сенсу), що дає підстави вважати мовну одиницю культурним концептом» [7, с. 10].

У понятті культурного концепту вбачають наявність ціннісного компоненту, який виокремлюють у структурі останнього поряд з образним і поняттєвим складниками. Аксіологічну маркованість культурного концепту вважають визначальною рисою більшості дослідників, що зосереджені на з'ясуванні національно-культурної своєрідності мовних і концептуальних картин світу [13, с. 249].

Культурні концепти – це «ключові слова культури», які є омовленими культурно детермінованими ментальними утвореннями, котрі мають безпосередній дотик до цінностей, ідеалів та установок етносів і в яких знаходять своє найповніше відображення особливості національного характеру і сприйняття світу. Вихідною позицією аналізу концепту, як вважає З. Шостюк, є визначення його внутрішньої форми, тобто йдеться про встановлення внутрішньої форми слова, що номінує концепт [17, с. 133].

Як вже зазначалося, вчені виокремлюють два підходи до трактування поняття «концепт»: лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний. Представники першого напряму інтерпретують концепт як глобальну мисленнєву одиницю, ідеальну сутність, сформовану у свідомості людини. Представники ж іншого напряму розглядають концепт як культурне явище, результат зіткнення семантики слова із власним або народним досвідом.

Наводячи думку В. Нерознака щодо національного концепту, І. Саєвич зауважує, що національний концепт може бути виражений лише безеквівалентним словом. Попри те, що безеквівалентна лексика використовується на позначення специфічних для певного етносу явищ матеріальної і духовної культури, суспільного життя, науки і техніки, часто переліки базових культурних концептів ґрунтуються переважно на безеквівалентній референтній лексиці, що репрезентує народну матеріальну культуру [13, с. 250]. Небезпідставно базовими сферами етнокультури А. Приходько визначає національні гастрономічні уподобання (їжа, питво), специфіку устрою домівки, оцінно маркований рослинний і тваринний світ, національний антураж (одяг, танок, пісня, музичний інструмент, сувеніри), особливості дозвілля,

специфіку міжособистісних стосунків, орієнтири в життєвому просторі. Відповідно, репрезентантами етноспецифічних концептів української культури у різних джерелах названі такі лексичні одиниці: земля, мати, хата, хліб, доля (В. Кононенко); хата, вишиванка, спідниця, кожух, тополя, калина, барвінок, гопак, вечорниці, трембіта, бандура, рушник, писанка, кум, начальник, добробут, злагода, борщ, сало, вареники, галушки, узвар, горілка (А. Приходько); вогонь, дорога, поріг, лава, чоботи (В. Ужченко, Д. Ужченко) [13, с. 250]. Дійсно, більшість зазначених лексем є безеквівалентними, містять у структурі лексичного значення національно-культурну сему, викликають чисельні асоціації з традиційною українською культурою [там само, с. 251].

В. Жайворонок кваліфікує аналізовані одиниці як «концепти історико-культурної свідомості народу» та виділяє в їх структурі образність і етносимволіку. Науковець розглядає концепти як специфічні мовні одиниці, наповнені етнокультурним смислом, що найчастіше виникають і функціонують у культурному контексті, наділені експресивністю, образністю, символічністю [6].

Концепти історико-культурної свідомості народу пов'язані передусім з обрядовістю, віруваннями, міфологією. Це, наприклад, такі концепти, як *батько, мати, вода, земля, небо, сонце, душа, хата, хліб, ніч, калина* в українській лінгвокультурі; *water, fire, heaven, stone, sun, oak, lily* – в англійській лінгвокультурі.

Концепт у межах етнокультурного утворення постає, на переконання І. Гарбери, як культурний смисл, етноконцепт, лінгвокультурний концепт; центр перетину світу культури та світу індивідуальних розумінь; ментальне утворення, марковане етнокультурною специфікою; структура, вербалізована в слові (її глибинний експресивний зміст, зумовлений національною культурою, апелює до вищих духовних цінностей); основна ланка культури в ментальному світі людини, ментальний акт культурного простору [2, с. 46].

Розглянемо деякі концепти, значущі з погляду своєї етнокультурної знаковості у фразеології української та англійської мов.

З давніх часів, як найстарший у родині, *батько* був її головою, господарем, порадиником, вихователем дітей, її духівником (назва перейшла і до священника – *батюшка*) [8, с. 16]. Тому й не годиться, як говорять, *лізти поперед батька в пекло; посилати до бісового батька* [СФУМ, с. 345; 547]. Віддавна вважають, що діти, особливо син, успадковують не лише батьківське добро,

а й вдачу, тому прислів'я каже: «*Яка вода, такий млин, який батько, такий син*». Давні обряди, головною особою яких виступав батько, започаткували низку етнокультурних концептів, виражених словосполученнями *посаджений батько; весільний батько; духовний батько*. Юкстапозит *батько-мати* в українській свідомості набув додаткових національних нашарувань. У контексті весільної обрядодії концепт *батько-мати* набуває ще виразнішого сакрального значення, оскільки батьки – це головні дійові особи на весіллі. На відміну від традицій британців, де батько веде до шлюбу доньку-наречену, українські батьки на вінчання не йшли, а чекали повернення з церкви молодят удома, щоб обсіпати їх житом чи пшеницею на батьківському порозі, благословляючи на вдале подружнє життя і достаток. У фразеології англійської мови концепт *father* представлений такими ФО: *father confessor; Father of Lights; Father Time* [АУФС, с. 324].

В українській фразеології маємо досить широкий фразеологічний ряд на позначення рідні, свояцтва: *ні роду, ні плоду* – хто-небудь зовсім самотній; *бідний родич* – нещасний, невлаштований; *ні сват, ні брат* – зовсім чужа людина; *своєк з лівої щоки* – нерідна, чужа людина [СФУМ, с. 603; 630; 603; 637]. В англійській фразеології фіксуємо такі фразеологізми: *seven daughter of a seven daughter* – пророчиця, провісниця, віщунка (за старим повір'ям, сьома дочка сьомої дочки має дар віщування); *cousin seven times removed* – дальній родич [АУФС, с. 853; 876]. Коротко зупинимося на числі *сім*, яке здавна вважалося магічним. Сім днів тривав Великий потоп, кожна із семи планет мала свій день, сім чудес світу, сім днів тижня. Ще піфагорійці вважали, що числам були властиві навіть деякі моральні якості, і число 7 було початком пропорційності, а відтак гармонії та розуму, це спільнослов'янське й індоєвропейське слово. Воно увійшло до складу як деяких англійських, так і українських фразеологізмів і паремій: *сім п'ятниць на тиждень; дерти сім шкур; як сім баб пошептало; сім мішків гречаної вовни* (наговорити, наплести) [СФУМ, с. 651; 195; 651]; *Сім баб – сім рад, а дитя безпунтне; Прийде сім баб та скаже сім рад; Свято – сім баб розп'ято* [ППа, с. 147; ППб, с. 316].

Фразеологізми, що вербалізують концепт *щастя*, є віддзеркаленням давніх міфологічних уявлень як носіїв української, так і англійської мов (*бути на сьомому небі; in seventh heaven*), коли деякі явища природи людям важко було зрозуміти і пояснити. Так, наприклад, вважали, що в небі

є сім кришталевих сфер, до яких прикріплені зірки й сім планет. Найвища і найголовніша сфера була вершиною блаженства – сьомим небом. Той, хто буває безмежно щасливим, часто каже, що перебуває або відчуває себе *на сьомому небі*. Про сьоме небо згадується і в англійській культурі. Померлих судили за тим, як вони жили на землі, і відправляли до того рівня винагороди, якого вони заслужили за життя. На найвищому рівні був Господь в оточенні ангелів. Душа, яка потрапляла до сьомого неба, відчувала надзвичайне блаженство – *in seventh heaven: I am close to seventh heaven. I've done the beach holiday bit so necessary at this time of year, by visiting Langkawi in Malaysia but, lovely as that island is, there's nothing quite like the Swiss Alps* [DIO, p. 154]. В українській фразеології є вислів *витати в емпіреях* (в давніх космогонічних уявленнях *емпирей* – верхня частина неба, наповнена вогнем; у переносному значенні – висота) [КВУМ, с. 41]. Оскільки місяць і зірки здавалися недосяжними, з'явилися вирази *діставати зірки з неба*; *діставати місяць з неба* у значенні «робити щось незвичайне, надприродне, нездійснене» [СФУМ, с. 206]. Про людину, яка не відзначається особливими здібностями, розумом, кажуть: *зірок з неба не хапає* [СФУМ, с. 740]. Фразеологізми *як грім з ясного неба*, *як грім на голову*, *як сніг на голову* [з ясного неба] (падати, упасти) «несподівано, раптово, значна тощо» [СФУМ, с. 170; 672] свідчать про щось несподіване, раптове (*Мій батько замалим не помер у лікарні. Це стало для мене громом з неба – ні, не такого вже ясного – я щомиті міг чекати з нього гніву*) [Андр, с. 114]; *Цей чоловік упав на мене, як грім на поважну смереку, і не дає спам'ятатися* [Мт, с. 203].

Вода у народній творчості виступає одним із ключових концептів, адже з нею пов'язане усе життя людини, яка завжди вірила в святість води, в її очищувальну і цілющу силу. Так само як і *вогонь* – стихія, яка з давніх-давен була символом життєвих випробувань людини. Вогонь і вода входять до образу ФО *в вогонь і в воду* (іти, готовий) у значенні «куди завгодно; на все». Фразеологізм *пройти вогонь і воду* «зазнати всіляких випробувань, виявитися спритним, витривалим» (пор. англ. *to go through fire and water*) також сягає давнього міфічного осмислення вогню і води як випробувальних стихій. Пор. ще: укр. *як у вогні* – у нестерпних фізичних або моральних муках; *як вогню* (боятися) – дуже, сильно; *і вода освятиться* – хто-небудь помре, буде вбитий; англ. *a baptism of fire* – суворе випробування. Останній фразеологізм первісно означав мучеництво в часи, коли християн жив-

цем спалювали на вогні через християнську віру. Згодом вираз набув дещо іншого значення за часів Наполеона III, який відправив свого 14-річного сина на франко-пруську війну й писав дружині, що їхній син «отримав своє хрещення вогнем» [DIO, с. 18]. В англійському світосприйнятті вода асоціюється з плинністю часу *to flow like water through one's fingers* – швидко минати (час, події та ін.) (пор. з укр. *ніти за водою* – минути, пройти без вороття (у 2-му знач.) [СФУМ, с. 516]; *як лист за водою* – безслідно, безповоротно, назавжди) [СФУМ, с. 335]; з непостійністю, мінливістю (*as*) *unstable as water* – дуже непостійний, мінливий [АУФС, с. 980]. Протилежні порівняльні конструкції в досліджуваних мовах для порівняння стану здоров'я людини: пор. укр. *здорова як вода*, англ. (*as*) *weak as water* – слабенький, кволий (фізично) [АУФС, с. 995]. Отже, в українській культурній традиції *вода* – символ здоров'я, сили: *як з води* (рости, іти) – надзвичайно швидко (у 1-му знач.) [СФУМ, с. 121–122], смерті й поховання – *взяла вода* – хто-небудь втопився; *Де вода, там і біда* [Номис, с. 213] (*Останнє вдається йому дедалі важче, бо діти ростуть як із води, міняються, й він не знає, про що з ними говорити*) [Тар, с. 301]. В образі фразеологізму *як у воду дивитися / глянути* відображена давня форма усвідомлення одного зі способів сприйняття світу, зору як пізнання, як «внутрішнього бачення». Виникнення фразеологізму сягає своїм корінням народної культури з її обрядами. Походження образу ФО пов'язують із обрядом гадання на воді: згідно з уявленнями, той, хто його проводить, глянувши у посуд з водою, може побачити те, що вже відбувалось у минулому або станеться у майбутньому. (– *Значить, до суду не доживе, – коментує дружина. – Умре в тюремній камері за тасмничих обставин. Як у воду дивися. Він таки вмер, <...>*) [Кост, с. 309].

Висловом *на ясні зорі, на тихі води* в народних піснях і думках передавали бажання бранців повернутися додому [КВУМ, с. 183]. Українців вивозили до Туреччини або на південь Криму, де були гори та швидкоплинні гірські річки. Світанки й вечірні зорі там коротші, тому й мріяли полонені повернутися з неволі в рідний край, де ясні зорі і тихі води річок (*Тепер бояться холери, мало не оголошують надзвичайний стан. Справу порушує прокуратура. Питну воду підвозять у цистернах. Оце такі тепер у нас тихі води і ясні зорі*) [Кост, с. 291].

Культ вогню існував з давніх часів, адже це не лише відображення небесного вогню – Сонця, а й його важливість для людей і водночас відчуття страху перед ним. Архетипний образ вогню

має різноманітну символіку, це знак духовної енергії, перетворення і переродження, руйнівної і водночас відновлювальної сили, очищення від зла, символ родинного добробуту. Небезпечність і руйнівна сила вогню відображені у фразеологізмах *гратися з вогнем* – поводитися необережно, займатися чимось небезпечним, як *вогню* (боятися) – дуже, сильно, *пустити з вогнем* – знищити вогнем, спалити [СФУМ, с. 168; 120; 587]. З вогнем пов'язані випробування, труднощі, відображені у фразеологізмах з *вогню [та] в полум'я* – з однієї неприємності в іншу, ще гіршу, *хоч вогнем печи* (кого) – що не роби кому-небудь, *викликати вогонь на себе* – свідомо, навмисне брати на себе всю складність, чийось вину або відповідальність, *між двох вогнів* – потрапити, опинитися у такому скрутному становищі, коли небезпека або неприємність загрожує з обох боків [СФУМ, 120; 501–502; 73; 120] (*Шеф, мій дорогоцінний і неперевершений шеф, який так навчився кидати підлеглих з води в огонь і з вогню у полум'я, що я поволі загартуюся. Отже, не доведеться кусати лікті й класти пальці в двері*) [Мт, с. 145]. В англійській фразеології *to fall into the fire one started* – потрапити у власну пастку [АУФС, с. 318]; *fire and water are good servants, but bad masters* – вогонь і вода добрі служити, але лихі панувати [АУФС, с. 335].

Загальнолюдські предметні асоціації на зразок *сонце – день, місяць – ніч* в українському світосприйнятті мають ще й такі асоціативні паралелі: в укр. *сонце – коло* (ходить по колу) – *Коляда* (свято народження сонця) – *червоне – золоте – красиве “красне”, місяць – козацьке (циганське) сонце*; в англ. *rise with the sun*. Про обожнювання сонця ще з дохристиянських часів свідчать епітети: *сонце святе, священне, сонце Боже, сонце праведне*. Люди здавна вірили, що сонце – це око Боже, тому й говорять: “*Буде (досить) одного сонця на небі*”, “*Сонце світить на добрих і на злих*” [73, с. 44];

поки світу [та] сонця [СФУМ, с. 636]; *прихилити сонце* [СФУМ, с. 568]. У цих афоризмах і фразеологізмах спостерігається відлукнок поклоніння наших предків головному небесному світилу, яке в народних уявленнях стоїть поруч з Богом. В англійській фразеологічній картині світу вдалі справи асоціюються зі сходом сонця (*one's sun is rising*), а невдача – із заходом (*one's sun is setting*) [АУФС, с. 903]. Водночас місяць століттями уявлявся людині чимось далеким, недосяжним, тому й набув метафоричного значення недосяжності, що відобразилося і у фразеології: *to bay / cry / howl at the moon* у значенні «займатися марною справою» (пор. укр. *на місяць вити* – нудгувати, тужити, зневажл. [СФУМ, с. 88]: *Може, краще було сісти на порозі і завити на місяць?* [Мт, с. 159]. Пор. ще: *to promise the moon* – обіцяти те, що не в змозі виконати [DIO, с. 204] (пор. з укр. *золоті гори* (обіцяти) [СФУМ, с. 161]; *the man in the moon* – людина, яка нічого не знає про земне життя; з неба впав [*Плями на місяці нагадують людське обличчя. Ця уявлювана людина вважається символом незнання земних справ*] [АУФС, с. 660].

Висновки і пропозиції. Проведений лінгвокультурний аналіз етноконцептів з використанням фразеологічного матеріалу не претендує на вичерпність, проте дозволяє дійти висновку, що існують спільні для української та британської лінгвокультур етноконцепти, такі як *вода / water, вогонь / fire, сонце / sun*, що пов'язано з давніми міфологічними уявленнями, віруваннями обох етносів. Відмінним виявився концепт *батько / father*, що пояснюється відмінністю у традиціях і обрядах носіїв культури. Перспективу дослідження вбачаємо в подальшому вивченні інших етнокультурних концептів, що уможливить здійснення ширшого узагальнення і класифікації таких концептів у фразеології сучасної української і англійської мов.

Список літератури:

1. Вільчинська Т. П. Концепт «лелека» в українській етнонаціональній картині світу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2014. Вип. 11. С. 13–17. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/22435/1/Vilchynska.pdf>.
2. Гарбера І. В. Концепт людина у фразеології східноstepових українських говірок : дис. ... канд. філол. Наук : 10.02.01 «Українська мова» (035 – Філологія). Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2018. 195 с.
3. Гарбера І. Функціонування терміна «концепт» у сучасній лінгвістиці. *Вісник Донецького університету. Серія Б. Гуманітарні науки: науковий журнал*. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. Вип. 1-2. С. 65–71.
4. Голубовська І. Етнічні особливості мовних картин світу. Київ : Логос, 2004. 284 с.
5. Жаботинская С. Концептуальный анализ языка: фреймовые сети. *Мова. Науково-теоретичний часопис з мовознавства. Проблеми прикладної лінгвістики*. Одеса : Астропринт, 2004. № 9. С. 81–92.
6. Жайворонок В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук. *Мовознавство*. 2004. №5-6. С. 23–32.
7. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.

8. Жайворонок В. Українська етнолінгвістика: Нариси. Київ : Довіра, 2007. 262 с.
9. Загнітко А. Класифікаційні типології концептів. *Лінгвістичні студії: зб. наукових праць*. Донецьк : ДонНУ, 2010. Вип. 21. С. 12–21.
10. Колесов В. Концепт культури: образ – поняття – символ. Слово и дело: из истории русских слов. Санкт-Петербург : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2004. С. 57–72.
11. Кондратенко С. І. Етноконцепт «Мальва» як елемент мовної картини світу Олеся Гончара. *Дослідження з лексикології і граматики української мови*. Вип. 15. 2014. С. 193–201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dlgum_2014_15_25.
12. Попова З., Стернин И. Основные черты семантико-когнитивного подхода к языку. Антология концептов / под ред. В. Карасика, И. Стернина. Том 1. Волгоград: Парадигма, 2005. С. 7–10.
13. Саєвич І. Г. Ключові концепти культури: критерії виокремлення. Матеріали Міжнародної наукової конференції 10-12 жовтня 2013 р. С. 249–254. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2406/1/I_Sayevich_konf_GI.pdf
14. Селіванова О. А. Концептуальний аналіз: проблеми та принципи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Лінгвістика»: зб. наук. праць. Херсон: Вид-во ХДУ, 2006. Вип. 4. С. 194–197.
15. Степанов Ю. Константы: Словарь русской культуры. Москва : Академический Проект, 2004. 992 с.
16. Тікан Я. Г., Ярмач Д. О. Фразеологічні засоби вираження культурної ідентичності представників англійської та української лінгвокультур. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія Філологія. Педагогіка. Вип. 10. 2017. С. 50–53. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/131436-282082-1-SM.pdf>.
17. Шостюк З. В. Поняття «концепт» в історієтворчому ключі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. С.132–134. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/5550/1/32.pdf>.
18. Gryshchenko Ya. The concept of fate in American science fiction literature. URL: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/gryshchenko_the_concept.pdf.

Список довідникової літератури:

1. АУФС – Англо-український фразеологічний словник / уклад. К. Т. Баранцев. Київ : Знання, 2005. 1056 с.
 2. КВУМ – Коваль А. П., Коптілов В. В. Крилаті вислови в українській літературній мові. Київ : Вища школа, 1975. 335 с.
 3. Номис – Українські приказки, прислів'я і таке інше / уклад. Номис ; упор., прим. та вступна ст. М. М. Пазяка. Київ : Либідь, 2003. 352 с. («Пам'ятки історичної думки України»).
 4. ППа – Прислів'я та приказки: Людина. Родинне життя. Риси характеру / упоряд. М. М. Пазяк. Київ : Наук. думка, 1990. 528 с. (Українська народна творчість).
 5. ППБ – Прислів'я та приказки: Взаємини між людьми / упоряд. М. М. Пазяк. Київ : Наук. думка, 1991. 440 с. (Українська народна творчість).
 6. СФУМ – Словник фразеологізмів української мови / уклад. В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк та ін. Київ : Наук. думка, 2008. 1104 с.
 7. DIO – Dictionary of Idioms and Their Origins / ed. by Linda & Roger Flavell. London : Kyle Cathie Limited, 2006. 343 p.
- Джерела ілюстративного матеріалу:
1. Андр – Андрухович Ю. І. Таємниця. Замість роману / Ю. І. Андрухович. Харків : Фоліо, 2007. 478с.
 2. Кост – Костенко Л. Записки українського самашедшого / Ліна Костенко. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. 416 с. (Перлини сучасної літератури).
 3. Мт – Матіос М. Фуршет / Марія Матіос. Львів : Кальварія, 2002. 338 с.
 4. Тар – Тарасюк Г. Т. Янгол з України: [Маленькі романи, новели] / Г. Т. Тарасюк. Київ : Либідь, 2006. 432 с.

Galynska O. M. KEY ETHNICAL CONCEPTS THROUGH PRISM OF LINGUOCULTURES (BASED ON UKRAINIAN AND ENGLISH FOLK PHRASEOLOGY)

This article is devoted to the linguocultural analysis of the key ethnical concepts based on the phraseology of the Ukrainian and English languages. The concept is considered to be an ethnocultural phenomenon, the basic unit of human thinking, the main link of culture in the mental world, as a product of individual and collective consciousness and memory, reflecting the object or phenomenon of the reality in the form of certain mental images, carrying information obtained through cognitive activity. From the perspective of the interpretation of the concept by various scholars, the author briefly presents the main linguocultural interpretations: cultural concept as a “key word of culture”, national concept as an ethnospecific concept, the concept of historical and cultural consciousness of the people as a unit filled with ethnocultural meaning. The latter concept can be common for the Ukrainian and British linguocultures (water, fire, sky) or specific (bread, snowball tree, lily).

The concept expresses a specific ethnocultural labeling and acquires its verbal form by means of phraseology. Phraseology is a valuable linguistic heritage that reflects the worldview and national culture of the people. Today, establishing the specifics of a phraseological unit (hereinafter FU) as a powerful means of verbalizing the concept is quite topical. The figurative and symbolic specifics of the concepts are compared on the material of Ukrainian and English phraseology. The results of the study indicate that ethnical concepts (water, fire, sun) are mostly common to both linguocultures that is connected with ancient mythological beliefs of both peoples about the power of fire and water as elements of ordeal. The concept of father turned out to be specific, that could be explained by the difference in traditions and rituals of the carriers of culture, and has a special sacred significance for Ukrainians.

Key words: *concept, ethnical concept, linguoculture, ethnical culture, phraseologism.*